

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN SON DÖNEMİNDE İSTANBUL'DA KURULAN SPORLA İLGİLİ KULÜP, CEMİYET VE DERNEKLER

Arif KOLAY*

Öz

İkinci Meşrutiyet sonrası dönem, sadece siyasi alanda değil her alanda canlanmanın yaşandığı bir dönemdir. Siyasi, sosyal ve iktisadi konularda çeşitli amaçlara yönelik farklı kategorilerde pek çok dernek, kulüp ve cemiyet kurulmuştur. Kurulan cemiyetlerin bir kısmı da sporla ilgilidir.

Tanzimatla beraber yapılan yeni düzenlemelerle, vakıflar ve devlet desteği ile gerçekleştirilen güreş çeşitleri, binicilik, cirit, okçuluk gibi ananevi spor dallarının uygulama alanları epeyce daraltılmıştır. Bu süreçte Batı ile ilişkilerin yoğunlaşmasıyla diğer alanlarda olduğu gibi sporda da Batı etkisi görülmeye başlamıştır. Dolayısıyla modern spor ülkemize bu dönemde girmeye başlamıştır. Başlangıçta azınlıklarca, daha sonraları da Türk gençleri tarafından başta futbol olmak üzere benimsenen sporlar, 1908 yılında ilan edilen İkinci Meşrutiyet sonrasında küllüpleşmeye, dernekleşmeye başlamıştır. Ülkenin değişik şehirlerinde sporla alakalı kulüpler ve dernekler kurularak faaliyete geçmiştir. Bu alanda faaliyetlerin en yoğun olduğu yer gerek başkent olması gerekse barındırdığı nüfus çeşitliliği bakımından şüphesiz İstanbul olmuştur.

Bu dönemde İstanbul'da kurulan sporla ilgili dernek, kulüp ve cemiyetlerin isimleri, kuruluş tarihleri ve amaçları makalenin konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, II. Meşrutiyet, Kulüp, Cemiyet, Dernek, Spor

SPORTS CLUBS, SOCIETIES AND ASSOCIATIONS IN İSTANBUL IN THE LAST PERIOD OF OTTOMAN EMPIRE

ABSTRACT

In the post-Second Constitutional period every area has experienced a revival, along with the political arena. Many associations, clubs and societies have been established in different categories for various purposes in political, social and economic areas. Some of the foundations are related to sports.

* Yrd.Doç.Dr., Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü/Kütahya; arif.kolay@dpu.edu.tr

The application areas of traditional sports branches such as wrestling, riding, javelin and archery which was being practised with the support of foundations and state, have been narrowed considerably as a result of Constitutional regulations. In this process, the western influence began to appear in the sport as well as in other areas with the intensification of relations with the West. Therefore, modern sports began to enter the country during this period. The sports, initially adopted by minorities and later by Turkish youth, especially football, started to be practised under the roof of clubs and associations after the declaration of Second Constitutional Monarchy in 1908. In different cities of the country, sport related clubs and associations were established. In this area, the most concentrated place for such activities was İstanbul because it was the capital city and had population diversity.

The names of the associations, clubs and societies related to sports established in Istanbul during this period, their establishment dates and aims constitute the subject of the article.

Key Words: *Ottoman State, II. Constitutional Monarchy, Club, Society, Association, Sports*

Giriş

Spor, kişisel veya toplu yarışlar biçiminde yapılan, bazı kurallara göre uygulanan beden hareketlerinin tümü şeklinde tanımlanmaktadır. Günümüzde spor, genelde atletik sporlar, dövüş ve mücadele sporları, takım sporları, atlı sporlar, su sporları, kış sporları, mekanik sporlar, havacılık sporları vb. çeşitli dallara ayrılır. Tarihsel süreçte sporun -bilinçli ve aynı zamanda bir spor faaliyeti olarak- ilk kez nerede yapılmaya başlandığı bilinmemektedir.

Fakat spor türlerinin insanların doğaya uyma ve onunla baş etme zorunluluklarından ortaya çıktığı konusunda yaygın bir kanı vardır. İnsanoğlu hayatını sürdürebilmek için hep mücadele halinde olmuştur. Bu mücadele halinde iken çalışması, avlanması, kaçması, kovalaması, bunları yaparken çeşitli aletler kullanması aslında birer spor faaliyetidir. Yine tarihsel süreç içerisinde insanlar savaş, oyun, yarışma, eğlence, dini seremoni vs. gibi etkinlikler yapmışlardır. Bu etkinlikler daha sonra spor olarak kabul edilen duruma dönüşmüştür.

Spor ve daha da profesyonel olarak olimpiyat oyunlarının başlangıcı ile ilgili yaygın kanaat antik Yunan dönemi olmakla

beraber, bu dönemden önce Anadolu, Mısır ve Mezopotamya'da spor kültürünün varlığı ile ilgili bulgular mevcuttur. Sporun modern hale gelmesinde sanayileşme, kentleşme, sekülerleşme gibi makro değişim süreçlerinin etkisi büyüktür¹.

Türklerin ilk yerleşim bölgesi karasal iklimin hüküm sürdüğü ve coğrafi şartların zor olduğu Orta Asya coğrafyasıydı. Bu zor şartlarda hayatlarını devam ettirebilmek için vücutlarını sürekli zinde tutmaları gerekiyordu. Avlanma yapabilmeleri için hızlı ve dayanıklı olmaları gerekiyordu. Günlük hayatta karşılaşılan zorluklar karşısında mücadele etme Türklerin kabiliyetini artırmıştı. Ayrıca göçebe hayat sürdürdükleri için at ve binicilik konusunda oldukça yetenekli olmuşlardır. Yine okçuluk Türkler tarafından dünyaya tanıtılan bir spor olmuştur.

Osmanlı Devleti'nde de spora önem verilmiştir. İlk dönemlerde binicilik, avcılık, kılıç sporları, dağcılık, güreş ve ok atma sporları da kurallarıyla yapılan spor faaliyetleridir. Dünyanın en eski spor organizasyonlarından biri olan Kırkpınar güreşleri de Osmanlı döneminde başlamıştır. Osmanlılar sporu, atalarında olduğu gibi savaş eğitimi amacıyla uygulamış ve teşkilâtlandırmışlardır. Bundan dolayı beden eğitimi ve spor, askeri eğitim kurumları, saray eğitim kurumları ve halk eğitimi veren tekke gibi kurumlarda ders olarak değil talim olarak yer almıştır. Türk İslâm tasavvufunun ana merkezleri olan vakıflar ve tekkeler, sanat, din, felsefe, spor, vb. alanlarda halkı yetiştiren birer halk okulu ya da yaygın eğitim kurumlarıydı. Bu tekkelerin bazıları spor tekkeleri olarak teşkilâtlandırılmıştır. Buralarda esas branş ata sporumuz güreş olsa da binicilik, cirit, okçuluk, gürz vb. diğer spor dalları da bu tekkelerde yapılırdı. Osmanlı'nın gelişme sürecinde bu tip spor faaliyetlerine büyük önem verilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin zayıfladığı dönemlerde bu tip kurumlar amaçları dışında kullanılmaya başlayınca sosyal fonksiyonlarını kaybetmiştir. Geleneksel spor örgütlenmesinden kulüpleşmeye geçiş

¹ Ali Tekin-Gülcan Tekin, "Antik Yunan Dönemi: Spor ve Antik Olimpiyat Oyunları" *Tarih Okulu Dergisi (TOD)* Haziran 2014 Haziran 2014 Yıl 7, Sayı XVIII, s. 122 vd.

Tanzimat döneminden sonra olmuştur. Tanzimatla birlikte diğer alanlarda olduğu gibi, sporda da batıcılık etkisini göstermiştir².

Ülkemizde spor özellikle de futbol yakından takip edilen bir uğraşı alanıdır. Değişik dallarda faaliyet gösteren çok sayıda amatör ya da profesyonel kulüpler bulunmaktadır. Dolayısıyla sporun bilimsel olarak ele alınması gereklidir. Böyle bir potansiyelden dolayı beden eğitimi ve spor ile ilgili son dönemlerde bilimsel çalışmalar yapılmaktadır. Bunlar daha çok güncel spor faaliyetleriyle alakalıdır. Oysa bugün faaliyet gösteren pek çok spor kulübü ya da derneği Osmanlı döneminde kurulmuştur. Bunlarla ilgili bilgiler ise arşivlerde bulunmaktadır. Bunların araştırılıp ortaya çıkarılması güncel spor araştırmalarına katkı sağlayacaktır.

İkinci Meşrutiyet Dönemi ve Derneklerin Kurulmasıyla İlgili Gelişmeler

XIX. yüzyılın son çeyreği ve XX. yüzyılın başları Osmanlı Devleti'nde önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Sultan İkinci Abdülhamid³ bu döneme damgasını vuran padişah olmuştur. Sultan II. Abdülhamid'in saltanatının ilk yılında 23 Aralık 1876'da Kanun-ı Esasi ilan edilerek yürürlüğe girdi. Bu anayasa ile ilk defa Osmanlı Devleti'nin genel yapısı, organları, bunlar arasındaki ilişkiler, vatandaşların temel hak ve hürriyetleri bir kanun metni içerisinde düzenlenmişti. Ardından yeni meclis oluştu ve çalışmalarına başladı.

² Fikret Soyer, "Osmanlı Devletinde (1839-1908 Tanzimat Dönemi) Beden Eğitimi ve Spor Alanındaki Kurumsal Yapılanmalar ve Okul Programlarındaki Yeri Konusunda Bir İnceleme", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1 (2004), s. 211 vd.

³ Sultan Abdülhamid'in iktidara gelmesi olağan şartlarda olmamıştır. 1876 yılı dört aylık süre dâhilinde üç farklı padişahın (Abdülaziz, V. Murad ve II. Abdülhamid) tahta çıktığı yıl olmuştur. Sultan Abdülaziz (1861-1876), bir askeri darbeyle meşrutiyet yanlısı kesim tarafından görevden uzaklaştırıldı. Tanzimat'ın öncülerinden olan Fuat Paşa 1869'da, Ali Paşa da 1871'de vefat etti. Böylelikle Sultan Abdülaziz siyasi gücü tekrar saraya taşıma fırsatına kavuştu. Sultanın bu yöndeki gayretleri, Serasker Hüseyin Avni Paşa'nın harekete geçmesine sebep oldu. Amaç V. Murad'ı padişah yapmak idi. Mithad Paşa'nın da destek vermesiyle Hüseyin Avni Paşa ile beraber Süleyman Paşa tarafından 1876 Mayısının sonlarında Dolmabahçe Sarayı kuşatılarak Abdülaziz tahttan indirildi yerine V. Murad geçirildi. Sultan V. Murad, bu süreçte Avrupa kültürüne duyduğu ilgiden dolayı Mithad Paşa için uygun bir hükümdardı. Dolayısıyla Midhat Paşa aklında olan reformları V. Murad sayesinde gerçekleştirebilecekti. Fakat V. Murad'ın ciddi sağlık problemleri vardı. Bundan mütevellid Padişahlık görevlerini ifa edemediği için Sultan Murad da 1876 yılı Ağustos ayının son gününde tahttan indirildi ve II. Abdülhamid tahta çıkarıldı. Kemal Karpat-Robert W. Zens, "I. Meşrutiyet Dönemi ve II. Abdülhamid'in Saltanatı (1876-1909)" (Çeviren: Nasuh Uslu), *Türkler*, Cilt 12, s. 873.

Ancak Meclisin ikinci çalışma döneminde Osmanlı-Rus Savaşı'nın gidişatı ile ilgili olarak padişahı da itham altında bırakacak şekilde tartışmaların olması, padişah II. Abdülhamid'in 14 Şubat 1878'de Meclisi kapatmasına neden oldu ve 1908 yılına kadar meclis açılmadı.

Meclisin tatil edilmesi Abdülhamid'e karşı ciddi bir muhalefet oluşmasına yol açtı. Başlangıçta gizli ve küçük gruplar halinde başlayan muhalefet gücünü ve etkisini gittikçe artırarak büyük bir baskı unsuru haline geldi ve İkinci Abdülhamid Meşrutiyeti tekrar ilan etmek zorunda kaldı⁴.

İkinci Meşrutiyet'in ilanı, Birinci Meşrutiyet'ten çok farklı gelişmelerin, olayların ve geleneklerin ortaya çıkmasına neden oldu. Toplum hayatında toplantı özgürlüğü ve değişik seviyelerden insanların bir araya gelmelerinin zeminini oluşturan dernek, kulüp ve cemiyetlerin kurulması bu dönemin en önemli gelişmeleriydi. II. Meşrutiyetle başlayan sosyal çözülme ve dağılma, beraberinde temel bir gelişmenin yani cemiyetleşmenin önünü açmıştı. Bu dönemde gerçekleşen cemiyetleşme faaliyetlerinin en büyük sebebi; siyasi otoritenin Meşrutiyet'le birlikte sahibiyet değiştirmesi ve hatta ilk zamanlar için söyleyecek olursak ortadan kalkmasıdır. Önceden kurulmuş olan cemiyetler olmasına rağmen Osmanlı'da çok cemiyetli sosyal hayata II. Meşrutiyetten sonra geçildiğini söylemek mümkündür⁵.

Osmanlı Devleti'nde cemiyetlerin yani siyasi, meslekî, edebi ve sosyal gruplaşmaların temelinde, Batı dünyasında olduğu gibi ekonomik gelişmeleri ve kentleşme olgusunu bulmak pek mümkün değildir. Bu topraklarda modern anlamda cemiyetlerin ortaya çıkışı ve bu yeni sosyal olayın bir mevzuata kavuşturulması ihtiyacı, Meşrutiyet'ten sonra gündeme gelmiştir. 1908'de ikinci kez yürürlüğe sokulan ve 1909 yılında yapılan düzenlemelerle yeni bir içerik kazanan Kanun-ı Esasî'nin ilave 120. maddesiyle⁶ bütün

⁴ Kemal Beydilli, "Küçük Kaynarca'dan Yıkılışa", Osmanlı Devleti Tarihi I, (Editör: E. İhsanoğlu), İstanbul 1999, s. 118-119.

⁵ Cafer Yalçın, Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Ayrılcı Arap örgütü El-La Merkeziye Cemiyeti 1912-1916, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mersin 2005, s. 38-39.

⁶ Kanun-ı Esasî'nin ilave 120. maddesi şöyledir: "Kanunu mahsusuna tebaiyet şartı ile Osmanlılar hakkı içtimaa maliktir. Devleti Osmaniyenin temamiyeti mülkiyesini ihlal ve şekli meşrutiyet ve hükümeti tağyir ve Kanunu Esasi ahkâmı hilafına hareket

Osmanlı vatandaşlarına, kimseye önceden haber vermeden teşkilatlanma ve toplantı hakkı veriliyordu⁷.

Kanun-ı Esası'nın getirdiği yenilikler arasında en çabuk kavranan ve hemen yararlanılmaya başlanan haklardan biri de cemiyet kurma hakkı olmuştur. İlk cemiyetlerin ortaya çıkışından sonra bir kanun boşluğu veya yokluğu hissedilmiş ve 16 Ağustos 1909 tarihinde Cemiyetler Kanunu çıkarılmıştır⁸. Bu kanuna göre dernek, birkaç kişinin malumat ve çalışmalarını, ticari olmayan gayeler haricinde bir araya getirdiği bir birimdir ve önceden izin alma koşulu yoktur. Cinsiyet ve kavim esaslarına göre siyasal dernekler kurulamayacağı esası kabul edilmiştir. Yasa genelde yasaklayıcı değil, düzenleyici bir nitelik taşımaktadır. Bununla birlikte derneklerin hükümet tarafından denetlenmesi ve kapatılabilmesi esası yasada yer almıştır. Dernekler yörenin en yüksek mülkî amirinin izni ile denetlenebilmekteydi. Ayrıca Meşrutiyet döneminde siyasi partilerle ilgili bir kanun olmadığından tüm kuruluşlar Cemiyetler Kanunu'na bağlı olarak etkinlik göstermişlerdir. Bu yüzden II. Meşrutiyet döneminde dernek-parti ayırımı olmamıştır. Belki de bu karışıklıklar gereği parti niteliğinde veya doğrudan doğruya siyasi programlı, ancak yapısal özelliği iktidarı ele geçirme amacıyla görünmeyen cemiyetler de kurulmuştur⁹.

1908 sonrasında hemen her sosyal ve etnik grup ya da bunların daha alt dilimleri bir cemiyet çerçevesinde güvenlik veya kendini ifade duygusu aramışlar, bu cemiyetlerle bir şeyler başarma heyecanını bulmaya çalışmışlardır. Ancak o dönem için önemli bir özgürlük sayılan cemiyet kurma hakkı Osmanlı Devleti gibi birçok unsuru bünyesinde barındıran bir devlette, her zaman olumlu

ve anasırı Osmaniyeyi siyaseten tefrik etmek maksatlarından birine hadim veya ahlâk ve adabı umumiyyeye mugayir cemiyetler teşkili memnu olduğu gibi ale'l-ittlâk hafi cemiyetler teşkili de memnudur". <http://www.anayasa.gen.tr/1876ke.htm>

⁷ Cafer Yalçın, ag.t., s. 39.

⁸ Kurulacak kulüplerle ilgili zaman zaman nizamnameler çıkarılmıştır. Mesela 29 Mayıs 1335 tarihli belgede bu gibi kulüplerin kurulması öncesinde polis müdüriyet-i umumisinden izin alınması gerektiği ifade edilmektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), DH.HMŞ. 6-2/12-39; Başka bir belge de kurulan cemiyet ve kulüplerin mühürlerinin nasıl olması gerektiği ile ilgilidir. BOA, DH.HMŞ. 19/16; Diğer bir belgede de bu kulüp ve cemiyetlerden bilgi talep edilerek sık sık takip edildiği anlaşılıyor. Bunlarla ilgili ayrıca bkz. BOA, DH.KMS. 16/19; DH.MKT. 677/45; DH.MKT. 1083/8.

⁹ Cafer Yalçın, ag.t., s. 40.

sonuçlar doğurmamıştır. Osmanlı hâkimiyeti altında yaşayan unsurlar bunu fırsat bilerek milliyetçi eğilimli cemiyetler kurmuşlardır. Özgürlük ve hürriyet adına cemiyetlere tolerans gösterilmiş ve kısa sürede etnik özellikleri ön plana çıkaran cemiyetler ortaya çıkmıştır. Bu dönemde kurulan cemiyetler ya tamamen bir unsurun sözcülüğünü yapmayı esas almış veya başka görünümde yine aynı amaca hizmet etmeye çalışmışlardır. Ayrılıkçı cemiyetler, Anadolu'yu çevreleyen bölgelerde Rumeli'de, Doğu illerinde ve Arap topraklarında görünürde edebiyat veya sosyal yardım amaçlı, aslında tamamen siyasal cemiyetler koşulların baskısı altında ortaya çıkmışlardır. Bunların öteki cemiyetlerden farkı yalnızca milliyetçi olmaları değil, bunun ötesinde doğrudan doğruya özerklik ve bağımsızlık amaçlı ve eylemci olmalarıdır. Bu cemiyetler hızla örgütlenerek amaçlarını gerçekleştirebilmek için terör yöntemlerine başvurmuşlar, isyancı hareketleri beslemişlerdir¹⁰.

Tanzimat'ın ilanı ile birlikte eğitim ile ilgili konularda Fransızlardan etkilenildiğinden, spor eğitiminde de Fransızların etkisi olduğu görülmektedir. Fransızca eğitim veren Mekteb-i Harbiye'de ilk kez 1863 yılında Avrupai tarzda yapılan cimmastik etkinlikleri, "Riyazat-ı bedeniye" adıyla ders programına dâhil edilmiştir¹¹. Bu da spora olan ilgiyi artırmıştır.

Ülkemizde geleneksel spor yapısından kulüpleşmeye geçiş Tanzimat döneminde yani XIX. yüzyılın ikinci yarısında olmuştur. Jimnastik sporunun okul programlarında yer aldığı 1863 yılı ülkemizde spor ve sporun yönetimi için başlangıç noktası kabul edilir. Yine Osmanlı Devletinde spor yapmak amacıyla 1867 yılında Sultan Abdülaziz zamanında İngiliz emekli amirallerinden Hobart Paşa tarafından "Imperid Yachting and Boating Clup" adıyla spor kulübü kurulmuştur. İstanbul Moda'da faaliyet gösteren Moda Futbol ve Rugby adlı spor kulübü de 1896 yılında İngilizler tarafından kurulmuştur. İlk Türk spor kulübü ise Reşat Danyal ve Fuat Hüsnü tarafından 1899 yılında kurulan Blavk Stockings'tir. İngiliz aileler de 1894 yılında İzmir'in Bornova ilçesinde Football and Rugby Clup'ü kurmuşlardır. Moda 1896, Kadıköy 1899, Black Stockings 1899,

¹⁰ Cafer Yalçın, ag.t., s. 41-44.

¹¹ Veli Onur Çelik-Nefise Bulgu, "Geç Osmanlı Döneminde Batılılaşma Ekseninde Beden Eğitimi ve Spor", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24/2010, s. 141.

İmagine 1900, Elpis 1900, Beşiktaş 1903¹², Galatasaray 1905 ve Fenerbahçe 1907 yıllarında kurulmuştur. Bilge'ye göre ilk Türk kulübü 1903 yılında Beşiktaş Terbiye-i Bedeniye adıyla İstanbul'da kurulmuştur¹³.

Osmanlı'nın Son Döneminde Sporla İlgili Kurulan Cemiyet, Kulüp ve Dernekler

Yukarıda kısaca değinildiği üzere II. Meşrutiyet sonrası dönem, sadece siyasi alanda değil her alanda canlanmanın yaşandığı bir dönemdir. Siyasi, sosyal ve iktisadi çeşitli amaçlara yönelik ve farklı kategorilerde kurulan cemiyetlerin bir kısmı da sporla ilgilidir. Bu dönemde İstanbul'da kurulan sporla ilgili dernek, kulüp ve cemiyetleri eğitici, bilgilendirici ve bazı spor dallarını öğretici olarak gruplandırabiliriz. Bunların kuruluş tarihleri, amaçları, idarecileri ve idare merkezleri ile ilgili bilgiler aşağıda belirtilmiştir.

Eğitici ve Bilgilendirici Kulüp ve Dernekler

Fenerbahçe Spor Kulübü

Kuruluş Amacı: Memlekette terbiye-i bedeniye ve fikriyenin tamimine çalışmak ve gençleri hayatla mücadeleye alıştırmak ve esfâr-ı askeriye (askerî seferlere) alıştırmak.

İdare Merkezi: Kadıköy Kuşdili Çayırı'nda.

Kuruluş Tarihi: 1907 (Rumi 1323).

İdare Heyeti: Reis-i umûmî Hamid Hüsnü Bey, reisi Fuad Bey, kaptan-ı umûmî Galip Bey, kasadar Hakkı Bey, kâtib-i umûmî Hüseyin Hüsnü Bey.

Fatih İdman Yurdu

Kuruluş Amacı: Memlekete fikren ve bedenlen cevval bir unsur yetiştirmekten ibarettir.

¹² Harun Özmaden, *Cumhuriyet Dönemi İlk Spor Teşkilatı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (1922-1936)'nın Yapılanma Sürecinde Beden Eğitimi ve Sporun Fonksiyonları Fonksiyonlardaki Değişimler ve Toplumsal Hayata Etkileri*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1999, s. 14.

¹³ Fikret Soyer, "Osmanlı Devletinde (1839-1908 Tanzimat Dönemi) Beden Eğitimi ve Spor Alanındaki Kurumsal Yapılanmalar ve Okul Programlarındaki Yeri Konusunda Bir İnceleme", *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1 (2004), s. 216-217.

İdare Merkezi: Fatih civarında Fethah Caddesi 18 numaralı Saka Kıraathanesi bitişiğindeki binada.

Kuruluş Tarihi: 20 Ağustos 1921 (20 Ağustos 1337).

İdare Heyeti: Reis-i umûmîsi Hayri Bey, kâtib-i umûmîsi tüccardan Akif Hayri Bey, kasadar Cezmi Bey, kaptan-ı umûmî Şakir Hamdi Bey, müşavirler tüccardan Şevket Bey ve Zühdü Bey¹⁴.

Kanlıca Terbiye-i Bedeniyye Yurdu

Kuruluş Amacı: Osmanlı gençliğinin feyizli bir istikbal kazanmasını temin edecek esbâba tevessülden (sebeplere sarılma) ibarettir.

İdare Merkezi: Kanlıca'da Abdurrahman Tevfik Bey'in köşkü.

Kuruluş Tarihi: 15 Ağustos 1919 (15 Ağustos 1335).

İdare Heyeti: Reisi Hafız Süleyman Bey, kâtib-i umûmî Kudret Tevfik Bey, muhasip Cevat Fazıl Bey, azalar Fuad Bey, Ali Bey ve Müsaid Bey¹⁵.

Kumkapı Terbiye-i Bedeniye Yurdu

Kuruluş Amacı: Ülkesine layık genç, kuvvetli, çevik, gürbüz ve ahlaklı nesiller yetiştirmek.

İdare Merkezi: Kumkapı'da

Kuruluş Tarihi: 5 Temmuz 1919 (5 Temmuz 1335).

İdare Heyeti: Reis-i umûmî Mehmed Bey, reis-i sâni Raif Bey, kâtib-i mes'ul İhsan Bey, murahhas mes'ul Celal Bey, kasadar Fahri Bey, tahsildar Feyzi Bey ve idare memuru Hüseyin Bey¹⁶.

Kadıköy Gençler Birliği Spor Kulübü

Kuruluş Amacı: Gençliğin fikrî ve bedenî inkişafına ve müddet-i kemaline çalışmak.

İdare Merkezi: Kadıköy, Kuşdili'nde.

Kuruluş Tarihi: 9 Ekim 1920 (9 Teşrinievel 1336).

¹⁴ BOA, DH.EUM. 6. Şb. s. 3.

¹⁵ BOA, DH.EUM. 6. Şb. s. 5.

¹⁶ BOA, DH.EUM. 6. Şb. s. 5.

İdare Heyeti: Mesullerden Kadıköy'de Pekmezoğlu tarlasında Mezra Sokağı'nda 3 numarada mukim Ahmed Rahmi ve Kadıköy Sultanisi muallimlerinden Mehmed Efendi¹⁷.

Osmanlı İzciler Derneği

Kuruluş Amacı: Vatanın nesl-i âtisini (gelecek nesillerini) temin edecek zinde kuvvetler yetiştirmek.

İdare Merkezi: Kadıköy Altıyol ağzında Yeni Mehmed Ağa Apartmanı.

Kuruluş Tarihi: 28 Eylül 1919 (28 Eylül 1335).

İdare Heyeti: Reisi Asaf Paşa, Azalar: Niyazi Bey, Kasım Cemil Bey, Alaaddin Bey, Mahir Bey, Mehmed Bey, Mehmed Resul Bey, Ziya Bey, Şahin Bey ve Ahmed Bey¹⁸.

Makriköy Gençler Birliği

Kuruluş Amacı: Gençliğin fikri ve bedeni inkişafı için çalışmak.

İdare Merkezi: Makriköy İstasyon civarındaki Pasajda. (Daha sonra Makriköy'de Domuzdamı'nda Kumluk Karakolu civarında 3 numaralı haneye nakledilmiştir).

Kuruluş Tarihi: 10 Temmuz 1919 (10 Temmuz 1335).

İdare Heyeti: Mesul murahhası Abdülkadir Bey, kâtib-i umûmî Kazım Ahmed Bey, muhasibi Selahaddin Bey, Azalar: Talha Bey, Hayri Bey, Muzaffer Bey, Ahmed Cevat Bey.

Daha sonra kâtib-i umûmîliğe İlhami Bey, mesul murahhaslığa Tevfik Bey, muhasipliğe Hayri Bey ve azalıklara Muzaffer Bey, Cemaleddin Bey seçilmiştir¹⁹.

Makriköy Spor Kulübü

Kuruluş Amacı: Terbiye-i bedeniye ve fikrîyenin gelişmesine hizmet etmek

İdare Merkezi: Makriköy Zeytinlik Mahallesi Çarşı Yolu'nda Altun (Avras?) İdman Kulübü binasında.

¹⁷ BOA, DH.EUM. 6. Şb. s. 6.

¹⁸ BOA, DH.EUM. 6. Şb. s. 8.

¹⁹ BOA, DH.EUM. 6. Şb. s. 2.

Kuruluş Tarihi: 13 Aralık 1919 (13 Kânunuevvel 1335).

İdare Heyeti: Mesul reislerden Bedri Ziya, Azalar Fazıl bey, Halid Bey, Nuri Bey, Ali Reşad Bey.

Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti

Kuruluş Amacı: (belirtilmemiş)

İdare Merkezi: Binbirdirek'te 10 numaralı hanede.

Kuruluş Tarihi: 1915 (1331).

İdare Heyeti: Reisi Esad Paşa, azalar İsmail Hakkı Bey, Harun Reşid Bey, Ziya Bey ve Şekib Bey²⁰.

Milli Olimpiyat Cemiyeti

Kuruluş Amacı: Başka ülkelerde mevcut olan teşkilatlar hakkında bilgilenmek, sporla ilgili neşriyat yapmak.

İdare Merkezi: Jandarma Mektebi yakınındaki hususi dairede.

Kuruluş Tarihi: 26 Haziran 1922 (26 Haziran 1338).

İdare Heyeti: Kurucularından Karesi eski mebusu Rasim Bey, Karahisar eski mebusu Kamil Bey, İhsan Rüşdü Bey²¹.

Kadıköy Uhuvvet (Dostluk) Kulübü

Kuruluş Amacı: Terbiye-i bedeniye, sanayi-i nefise aksâm-ı mütenevviasının terakkisine (güzel sanatların çeşitli dallarını geliştirmeye) çalışmak ve insanların boş vakitlerini iyi bir şekilde geçirmelerini sağlamak.

İdare Merkezi: Kadıköy'de Çukurbostan karşısında Tefik Eczahanesi üstünde.

Kuruluş Tarihi: 1892 (1308)

İdare Heyeti: Reisi Hacı Galip Bey, kâtib-i umûmî Kemaleddin Bey, muhasebeci İbrahim Bey, komiser tüccardan Sadık Bey, veznedar Celal Bey.

²⁰ BOA, DH.EUM. 6. Şb. s. 4.

²¹ BOA, DH.EUM. 6. Şb. s. 6.

Mülahaza: Reis Kemaleddin, muhasebeci Ekrem, komiser Hamdi, veznedar Celal, kâtib-i umûmî İhsan Ziya Beyler bilahare seçilmiştir²².

Kadıköy Terbiye-i Bedeniye İdman Kulübü

Kuruluş Amacı: İstanbul gençlerine futbol, tenis, yarış, güreş ve benzer eğlenceler tertip etmek ve musikiye ait tertibatta bulunmak.

İdare Merkezi: Kadıköy Gül Sokağı Apollon Tiyatrosu üstünde.

Kuruluş Tarihi: 16 Ağustos 1919 (16 Ağustos 1335).

İdare Heyeti: Reisi Caka Toplu, aza Cozer Caka Toplu, Maid Marniyoviç, Herman Frais ve Aleksan Ailol Efendi²³.

Hilal Spor Kulübü

Kuruluş Amacı: İdman ve sporla iştigalden ibarettir.

İdare Merkezi: Erenköy'de Edhem Efendi Caddesi'nde, 72 numaralı hanede.

Kuruluş Tarihi: 9 Ekim 1919 (9 Teşrinievvel 1335).

İdare Heyeti: Reisi Deâvî Vekili Fethi Bey, kaptan-ı umûmîsi İhsan Bey, kâtip Selahaddin Bey, veznedar Burhaneddin Bey ve idare memuru Mehmed Rifat Bey²⁴.

Yeni Spor Tettebbu Kulübü

Kuruluş Amacı: İstanbul'da gerek misafireten ve gerek daimi olarak ikamet edenlere güzel bir mahall-i ictima arz ile suret-i umumiyede sporun neşr ve tamimine çalışmaktan ibarettir.

İdare Merkezi: Beyoğlu'nda Cadde-i Kebir'de 115 numaralı mahalde.

Kuruluş Tarihi: (yırtık okunamadı).

İdare Heyeti: Reisi: (yırtık okunamadı)²⁵.

²² BOA, DH.EUM. 6. Şb. s. 6.

²³ BOA, DH.EUM. 6. Şb. s. 6.

²⁴ BOA, DH.EUM. 6. Şb. s. 10; Hilal Spor Kulübü Erenköy ve Göztepe spor kulüplerinin birleşmesiyle kurulmuştur. BOA, DH.HMŞ. 4/4 (H-25-01-1338).

²⁵ BOA, DH.EUM. 6. Şb. s. 11.

1920 senesinde yapılan seçimde eski heyete ek olarak kâtipliğe Ertuğrul Mümtaz Bey getirilmiştir²⁶.

Bazı spor Dallarını Öğretici Kulüp ve Dernekler

Nişantaşı Terbiye-i Bedeniye Yurdu

Kuruluş Amacı: Her türlü idman oyunları ile mübârezât-ı (uğraşı, mücadele, kavga) bedeniye ve askeriyede bulunmak maksadıyla.

İdare Merkezi: Şişli'de Keşiş Sokağı'nda 48 numaralı binada.

Kuruluş Tarihi: 12 Nisan 1916 (30 Mart 1332).

İdare Heyeti: Reisi ve mesul Murahhası kurucularından Edirne eski mebusu Faik Bey, kâtib-i umûmîsi ve veznedar Onur Bey.

Nişantaşı Sanayi-i Nefise ve Spor Kulübü

Kuruluş Amacı: Kendi muhiti dâhilindeki gençleri mütalaa ve sanayi-i nefise ve spor ile iştilal içinde tenvir (aydınlatma) ve irşâd ve vücutlarını takviye etmeye çalışmaktan ibarettir.

İdare Merkezi: Nişantaşı'nda Teşvikiye Camii müstemilatındaki odalarda.

Kuruluş Tarihi: 25 Eylül 1920 (25 Eylül 1336).

İdare Heyeti: Reisi Rıfat Bey mahdumu Ressam Mehmed, Reis-i sâni Mustafa Vasfi Paşazade Burhaneddin, reis-i sâni Miralay Nuri Beyzade Necmi, kâtib-i umûmî Salim Efendi mahdumu Hayri, fenni müşavir Şükrü Efendi mahdumu Sezai Beylerden ibarettir²⁷.

Vefa İdman Yurdu

Kuruluş Amacı: İdmanla iştilal ederek kuvve-i afüvv (affeden) ve sağlam fikirler yetiştirmek maksadıyla kurulmuştur.

İdare Merkezi: Şehzadebaşı'nda Darülfünun karşısında daire-i mahsusada.

Kuruluş Tarihi: 12 Aralık 1916 (29 Teşrinisani 1332).

²⁶ Cemiyetlerle ilgili geniş bilgi için bkz. BOA, DH.EUM. 6. Şb. 53-78.

²⁷ BOA, DH.EUM. 6. Şb. s. 7; BOA, DH.HMŞ. 4/4 (H-16-01-1339).

İdare Heyeti: Mühendis Ekrem Bey, Mehmed Nuri ve Saim Turgud Efendi²⁸.

Vahdet-i Bedeniye Yurdu

Kuruluş Amacı: Mübârezât-ı (uğraşma, çalışma) bedeniye ve terbiye ile iştigal etmekten ibarettir.

İdare Merkezi: Anadolu Hisarı'nda Göksu Deresi ağzında.

Kuruluş Tarihi: 8 Ekim 1919 (8 Teşrinievvel 1335).

İdare Heyeti: Müessisînden Vasfi Azmi, Mehmed Suad ve Cemil Bey. **Reisi:** Çelebizade Said Tevfik Bey. **Azalar:** Kazım Bey, Kamil Bey, Fahri Bey ve Necati Bey²⁹.

Yukarıdakilerden başka 1916 başından Temmuz ayına kadar, Darüşşafaka Terbiye-i Bedeniye Kulübü, Beşiktaş Osmanlı Jimnastik Kulübü, Rehber-i Sanayi Terbiye-i Bedeniye Kulübü, Erenköy Spor Kulübü ve Eyüp İdman Yurdu³⁰, Bakırköy Spor Kulübü³¹, Çengelköy Spor Kulübü³², Eminönü Spor Kulübü³³, Kadıköy Kuşdili'nde İttihad ve Spor Kulübü³⁴, Maliye Memurları Spor Kulübü³⁵ unvanlı cemiyetler, Dâhiliye Nezareti'ne alelusul beyanname sunularak kurulmuş ve faaliyete geçmişlerdir.

İkinci Meşrutiyet sonrasında kurulan bu cemiyet ve derneklerin kuruluş amaçlarına bakıldığında başta gençleri beden ve zihnen diri tutmanın amaçlandığı görülmektedir.

Beden ve fikir eğitimini yaygınlaştırmak, ülkenin gençlerini hayat mücadelesine, sıkıntılara ve askeri seferlere (savaşlara) alıştırmak, gençliğin feyizli bir istikbal kazanmasını sağlamak,

²⁸ BOA, DH.EUM. 6. Şb. s. 8; DH.EUM. AYŞ. 64/48.

²⁹ BOA, DH.EUM. 6. Şb. s. 8.

³⁰ BOA, DH.EUM.AYŞ. 64-48.

³¹ BOA, DH.HMŞ. 4/4 (H-22-03-1338).

³² BOA, DH.HMŞ. 4/4 (H-11-09-1338).

³³ Eminönü Spor Kulübü'nün kuruluş amacı "gençlerin terbiye-i bedeniyesine hizmet etmek" olarak açıklanmıştır. BOA, DH.HMŞ. 4/4 H-23-01-1340).

³⁴ BOA, MF.MKT. 1234/10; DH.UMVM. 117/38; MF.MKT. 1216/34. Kadıköy İttihad ve Spor Kulübünün kuruluş amacı nizamnamesinin birinci maddesinde "Her nevi sporlarla şan-ı memleketin kuvva-yı maddiye ve maneviyesinin tevsiat ve tekemmülatına hadim bir müessesat-ı hayriyedir" şeklinde ifade edilmiştir. BOA, DH.UMVM. 117/16.

³⁵ Kurucusu Defterdar Ali Hikmet Bey'dir. Gençler ve özellikle Maliye memurları için kurulmuştur. BOA, HR.İM. 5/58 (22 Teşrinisani 1926).

ülkesine layık, kuvvetli, çevik, gürbüz ve ahlaklı nesil yetiştirmek, sadece beden eğitimi vermek değil aynı zamanda gençlere güzel sanatların resim, müzik, sinema, tiyatro gibi diğer dallarını öğretmek, insanların boş vakitlerini iyi bir şekilde geçirmelerini sağlamak, sporun mevcut olan futbol, teniz, güreş vb. bütün dallarıyla gençlerin alakadar olmasını sağlamak, gençlerin başka ülkelerdeki spor faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olması dolayısıyla bunun için dergi, gazete vs. neşriyat yapmak gibi hususlar amaçlanmıştır.

Cemiyet ve dernekler bu doğrultuda hareket etmeye çalışmışlar, yukarıda ifade edilenlerden başka çeşitli konularda yardım amacıyla yarışmalar, eğlenceler tertip etmişlerdir³⁶. Fakat Balkan savaşları ve Birinci Dünya Savaşı çıkması nedeniyle faaliyetleri sınırlı kalmıştır.

Dernek ve cemiyetler kurulma aşamasından sonra bunların birleşip bir birlik ve lig kurma gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bu amaçla çalışmalar yapılmış ve 1922'de İstanbul'da Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı ismiyle Türk sporunun ilk yönetim teşkilatı kurulmuştur³⁷.

Sonuç

Osmanlı toplumu üzerinde Tanzimattan itibaren Batının etkisi her alanda iyice hissedilmeye başlamıştır. Spor faaliyetleri de bu alanlardan birisidir. Batı menşeli spor faaliyetleri başlangıçta azınlıklar vasıtasıyla ülkemize girmiştir. Daha sonra bunlar Türk gençleri tarafından da benimsenmiştir. Bunlar içerisinde en çok ilgi gören spor günümüzde de olduğu gibi futboldur.

Başlangıçta daha çok amatörce yapılan faaliyetler 1908 yılında ilan edilen İkinci Meşrutiyet sonrasında kulüpler ve dernekler bünyesinde yapılarak profesyoneleşmeye başlamıştır. Yeniden ilan edilen Meşrutiyet ve anayasa ile bu tip dernek ve cemiyetlerin açılmasının önü açılmıştır. İlk cemiyetlerin ortaya çıkışından sonra bir kanun boşluğu veya yokluğu hissedilmiş ve 16 Ağustos 1909 tarihinde Cemiyetler Kanunu çıkarılmıştır. Ülkenin değişik bölgelerinde özellikle İstanbul, İzmir ve Selanik gibi şehirlerde çok

³⁶ Mesela Aralık 1921'de Kadıköy İttihad Spor Kulübü bir müsamere tertip etmiştir. Buradan elde edilen gelirden Darülaceze'ye pay ayrılmıştır. BOA, DH.UMVM. 117/16 (25 Kanunuevvel 1337).

³⁷ Özmaden, a.g.t., s. 53.

sayıda dernek ve cemiyet tesis edilerek faaliyete geçmiştir. Bu alanda faaliyetlerin en yoğun olduğu yer gerek başkent olması gerekse barındırdığı nüfus çeşitliliği bakımından şüphesiz İstanbul olmuştur.

Fakat bu dönemde art arda patlak veren Balkan savaşları ve devamında gerçekleşen Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele sebebiyle ciddi boyutta organizasyonlar yapamamışlardır.

Bazı derneklerin kuruluş amaçlarına bakıldığında özellikle gençlerin fiziki yapılarını güçlendirmek gayesinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunun yanında genleri savaşa hazırlama gayesi ile kurulan dernekler de dikkat çekicidir. Sporla ilgili kurulan bu kuruluşların amacı sadece beden terbiyesi ve savaşa hazırlamak değildir. Bunların yanında resim, müzik gibi güzel sanatların diğer alanlarına ve ilmi çalışmalara da yönlendirmeler olduğu görülmektedir. Yine ülkenin gençlerini hayat mücadelesine, alıştırmak, sıkıntılara göğüs gerbilecek duruma getirmek ve daha da önemlisi ahlaklı bireyler yetiştirmek bu amaçlar da dikkati çekmektedir.

Yine kurucuları ve diğer yöneticilerin profiline bakıldığında memur, esnaf, tüccar, doktor vb. toplumun her kesiminden insanın kulüp ve derneklerde faaliyet gösterdiği görülmektedir.

Dernek ve cemiyetlerin kurulması olgusu daha sonra bunların bir araya gelerek lig ve birlik kurma ihtiyacını ortaya çıkaracaktır. Nitekim 1922'de İstanbul'da Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı ismiyle Türk sporunun ilk yönetim teşkilatı kurulmuştur.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

- BOA, DH.EUM. 6. Şb.
- BOA, DH.EUM. AYŞ. 64/48.
- BOA, DH.HMŞ. 19/16.
- BOA, DH.HMŞ. 19/16.
- BOA, DH.HMŞ. 4/4.
- BOA, DH.HMŞ. 6-2/12-39.
- BOA, DH.KMS. 16/19.
- BOA, DH.MKT. 1083/8.
- BOA, DH.MKT. 677/45.
- BOA, DH.UMVM. 117/16.
- BOA, DH.UMVM. 117/38.
- BOA, MF.MKT. 1216/34.

BOA, MF.MKT. 1234/10.

BOA, HR.İM. 5/58 (22 Teşrin-i sani 1926).

Telif Eserler

BEYDİLLİ, Kemal, "Küçük Kaynarca'dan Yıkılışa", *Osmanlı Devleti Tarihi I*, (Edt. E. İhsanoğlu), İstanbul 1999, ss. 64-135.

ÇELİK, Veli Onur-Nefise BULGU, "Geç Osmanlı Döneminde Batılılaşma Ekseninde Beden Eğitimi ve Spor", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24/2010; ss. 137-147.

Engin, Vahdettin, *Kurtlar Sofrasındaki Osmanlı*, İstanbul 2007.

Karpat, Kemal -Robert W. Zens, "I. Meşrutiyet Dönemi ve II. Abdülhamid'in Saltanatı (1876-1909)" (Çev. Nasuh Uslu), *Türkler, XII*, (Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, ss. 1590-1514.

ÖZMADEN, Harun, *Cumhuriyet Dönemi İlk Spor Teşkilatı Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (1922-1936)'nın Yapılanma Sürecinde Beden Eğitimi ve Sporun Fonksiyonları Fonksiyonlardaki Değişimler ve Toplumsal Hayata Etkileri*, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1999.

SOYER, Fikret, "Osmanlı Devletinde (1839-1908 Tanzimat Dönemi) Beden Eğitimi ve Spor Alanındaki Kurumsal Yapılanmalar ve Okul Programlarındaki Yeri Konusunda Bir İnceleme", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, Ankara 2004, ss. 209-225.

TEKİN Ali -Gülcan Tekin, "Antik Yunan Dönemi: Spor ve Antik Olimpiyat Oyunları" *Tarih Okulu Dergisi (TOD)* Haziran 2014 Haziran 2014 Yıl 7, Sayı XVIII, ss. 122 vd.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I (Komisyon), Ankara 2004.

Yalçın, Cafer, *Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Ayrılıkçı Arap örgütü El-La Merkeziye Cemiyeti 1912-1916*, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mersin 2005.

Ekler

Ek: 1-a

<p>مرکز دارایی</p>	<p>مفصله نامیسی</p>	<p>جمعیت غوثی</p>
<p>میزاد و باقی بقیه بابت بجای آوردن عمارت و اراضی</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>
<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>
<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>
<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>
<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>
<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>
<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>
<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>	<p>فقر و محاج معاش عیال و اولاد و سوز و غم و فراق نزد اهل اول و اولاد و اولاد</p>

Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde İstanbul'da Kurulan Sporla İlgili Kulüp, Cemiyet ve Dernekler

Ek: 1-b

Tarih Tesis	Hesablar	Tarih Tesis
1440 8 Ocak	Hesablar Hesablar	1440 8 Ocak
1440 8 Ocak	Hesablar Hesablar	1440 8 Ocak
1440 8 Ocak	Hesablar Hesablar	1440 8 Ocak
1440 8 Ocak	Hesablar Hesablar	1440 8 Ocak
1440 8 Ocak	Hesablar Hesablar	1440 8 Ocak
1440 8 Ocak	Hesablar Hesablar	1440 8 Ocak
1440 8 Ocak	Hesablar Hesablar	1440 8 Ocak
1440 8 Ocak	Hesablar Hesablar	1440 8 Ocak
1440 8 Ocak	Hesablar Hesablar	1440 8 Ocak

